

1992-ben ismertem meg Egyed Pétert. Négy éven át tanítványa voltam, további huszonkét éven át kollégája. Ebből az utolsó hat esztendőben – miként néha tréfás iróniával megjegyezte – „hivatali főnöke”. Persze soha nem voltam, és nem is lehettem Neki „főnöke”. Hosszasan sem tudnám elősorolni, nemhogy röviden, hogy mi mindent tanultam ez idő alatt tőle.

Tanítványaként mindenekelőtt valami olyasmit, ami egy filozófus számára életbevágó: szemantikai higiénia. Az eszméket a lehető legprecízebb formában kell kifejezni, s ehhez ő az egész, elképesztő nyelvi leleményét igénybe vette. Másodsorban azt, hogy érdemes a filozófiai problémák mélyére nézni. Wittgenstein ugyan azt mondta, hogy amit egy filozófiai probléma mélyén talál az ember, az legtöbbször értéktelen kacat, de Péternek istenadta tehetsége volt ahhoz, hogy a legbanálisabb probléma mélyén is meglásson valamit, amiért érdemes lehajolni, s azt másoknak megmutatni. Ebben utánozhatatlan volt, s ez tette őt egyedülálló tanárrá. Legvégül pedig stílust. Gondolkodása, filozófiai önkifejezése esszéisztikus volt, s nem is kívánta ezeket ennél szigorúbb formákba zárni: egy-egy sikerültebb szófordulatát napokig lehetett ízlelgetni, de volt úgy, hogy *Az ész hieroglifáit* kimondottan csak a stílusa kedvéért olvastam újra. Nyilván nem lehetett és nem is kellett ezt a stílust utánozni, de az önkifejezés igényességét kétségkívül megtanulhatta tőle az ember.

Kollégaként mindenekelőtt a kreativitására és a munkabírására lehetett számítani. Jó ötletei voltak, s nem habozott azokat kivitelezni. Utolsó hónapjaiban is konferenciát szervezett, mégpedig a butaságról. Az volt az elképzelése, hogy előadások közben tilos lesz másokra hivatkozni. A konferenciát természetesen meg fogjuk rendezni, immár sajnos nélküle, de az ő emlékének szentelve. Ezzel fog a honi és magyarországi szakma ősszel búcsúzni tőle. Egy másik megnyerő vonása a formák és a szabályok iránti lelkes odaadása volt. Intézményt fenntartani és működtetni a formák tisztelete nélkül nyilván lehetetlen, de ezt ő nem csak tudta, hanem szinte ösztönszerűen gyakorolta is. Ezt is meg kellene valahogy tanulnunk tőle, mint annyi minden mást.

De talán nem is ezek a legfontosabb dolgok, amiket itt el szeretnék mondani. Ha ugyanis Péterre gondolok, önkéntelenül is az utóbbi egy év emlékei tolnak föl bennem. Hetente találkoztunk az intézetben, mert jött és tette a dolgát konok rendszerességgel, noha számára ez láthatóan egyre nagyobb erőfeszítést okozott. Egészségi állapotáról azonban nem beszélt. Ha erről kérdeztem, a szokott fanyar iróniájával azt mondta: „no de Atiluska drága”, majd többnyire belevágott valamiféle filozófiai probléma fejtegetésébe: Rousseau-ról és Fichtéről értekezett, a nacionalizmus természetéről, vagy arról, hogy miért beszélünk mi, kisebbségi magyar filozófusok állandóan egy kétrétegű nyelvet. Ilyenkor az asztala sarkára telepedtem, s élvezettel hallgattam, a vége felé immár azzal a torokszorító érzéssel, hogy ki tudja, meddig hallgathatom. Újra meg újra ugyanaz a metafora rémlett fel bennem, távolról sem pejoratív értelemben: szellem a gépben. A gépezet szemmel láthatóan akadozott, de a szelleme elevenebb volt, mint valaha. Panaszkodni ritkán panaszkodott, s ha igen, többnyire csak arra, hogy egyre több nekrológot kell írnia. Generációjának nagyjai, barátai, egymás után távoztak el.

Utolsó beszélgetésünk már a kórházi ágya szélén zajlott. Betegségéről kurtán és szégyenlősen beszélt, de ahhoz láthatóan már nem volt sem ereje, sem kedve, hogy filozófiára terelje a szót. Semmiségekről beszélgettünk: arról, hogy merre jártam gombászni, s hogy miért a franciák fogják megnyerni a világbajnokságot. Rákérdeztem a készülő könyvére, a *Szellem és környezet* második kötetére. Rövid sóhajjal azt mondta: „Hát igen, utolsó erőimmel sikerült azt is összeraknom.” És elhallgatott. Újfént csak ugyanaz jutott eszembe: szellem a gépben. Számomra immár alighanem ez marad Péter létének legtekintélyesebb tanulsága: a test romlandó, de ennek talán nincs is jelentősége; ami fontos, az a szellem és annak hagyatéka. Pihenj békében Péter, bárhol is vagy. Szellemi értelemben, tanárként és kollégaként, azt hiszem, megtettél értünk mindent, amit csak megtehetél.

Demeter M. Attila

